

LIBRI I. SECTIO I. CAPVT VII.

De

Temperatis & calidis.

Dictum haecenus est, quomodo inuestiganda sint facultates medicamentorum, vt cognitio inferatur agendi, examinationis iisdem in se & in effectibus in genere. Iam in specie de qualitatibus cum corpore nostro correspondentibus dicendum venit, vbi doctrina de temperatis, & intemperatis, calidis, frigidis, humidis & ficcis occurrit.

Vti enim notissimum est ex superioribus, qualitates primas esse vel actiuas, C. & F. vel passiuas, H. S. ita fundamentum primum & clauis omnis huius doctrinae est, *elementa corporis nostri seu principia vitalia consistere in calido & humido, sanguine & ferro.*

TEMPERATA igitur dicuntur duplici sensu. a priori, in quibus principia mixtionis ita sunt contemperata, vt nec praedominari sal, nec sulphur, nec mercurium, possit sensu deprehendi, sed geometrica proportione ita se inuicem temperare, vt velut in aequilibrio singula versentur, nec frigida hinc, calida, humida, vel sicca dici queant, vno gradu. 2. a posteriori, quae relata ad corpus id ipsum non alterant, non inducunt qualitatem aequae refrigerandi, calefaciendi, humectandi, siccandi, sed similitudinem quandam habent, vel quasi cum ipso conuenientem.

Not. vero circa haec ipsa, (1.) alia esse temperata absolute, seu in omnibus qualitatibus, vt oleum, cera, adianthum; alia respectiue, quoad qualitates actiuas, in calido & frigido, vt lac, glycyrrhiza, quae simul humectant, vel in humido & sicco, quae nonnihil calefaciunt. Conf. C. Bartholin. exerc. phys. part. 3. c. 2. pag. 270.

(2.) Temperata alio sensu dici in se & respectu vna corporis considerata; alio relatiue, respectu aliorum intemperatorum in gradu diuerso. Hinc quae temperata sunt in se, priori sensu, audiunt talia, ex dictis rationibus; si vero in censu v.g. calidorum,
vel

vel frigidiorum comparatiue spectentur, sunt & dicuntur eadem calida vel frigida primo gradu. Vnde patet, inter temperata recenseri posse, quæ in primo gradu, & præcipue eius mansione prima calida sunt vel frigida, vnde reuera secum coincidunt, & sunt eadem, saltim diuerso respectu considerata.

(3.) Temperata respectu intemperati calidioris corporis esse possunt refrigerantia, v. g. præcipitantia, perlæ, CC. Philos. lap. bez. quæ sunt temperata in se, in febribus tamen refrigerant, quia nulla sua qualitate gradum caloris adaugent, sed potius infringunt.

(4.) Vt ergo indicium temperaturarum est idem cum dictis, quod sapore, odore & effectu nullum effectum sensibilem prædominantem relinquunt; Ita de effectu illorum dicendum est vltorius. Vel alunt, vel alterant; Alunt, quæ principio nutritibili sunt foeta; hinc natura alimenta volebat esse temperata, carnes, panem, lac, &c. vt in æquilibrio corpus seruarietur, & substantia magis quam qualitate calidum augetur. Alterant, ad excessum relata cum primis caloris, salium, & sulphuris.

Cum vero non satis sit nosse, quod mixta seu medicamenta dicta alterent corpus, eiusque qualitates moderentur; verum quoque scire oporteat, quantum & quousque alterent; cum sit modus in rebus, sint certi denique fines, quos vltra citraque nequit consistere rectum; Hinc de gradibus & mansionibus graduum dicendum est.

In gradibus constituendis nemo dissentit, sed vnanimiter concordant, hos ipsos esse ponendos principaliter in primis qualitatibus, adæquate in secundis & tertiis. Gradus nempe sunt quatuor, 1. 2. 3. 4. idque respectu tolerantia & modi applicationis ac effectus in corpore.

Cumque id ipsum, vt v. g. medicamentum dicatur cal. frig. hoc illo gradu, non strictis æque cancellis defini possit, quin adhuc subdiuisio quædam locum habeat, adeoque gradus gaudent adhuc sua latitudine, hinc etiam mansiones, partes, differentia, & stationes in usum introductæ sunt, vt quam accuratissime alterationis terminum indagemus.

Mansio-

Mansiones nempe statuuntur tres, seu quivis gradus caloris v. g. iterum in tres mansiones diuiditur, in principium, medium & finem. Si enim intueamur calida, secundo gradu calida sunt amara, sed cum aliud alio sit amarius, consultum est illa velut minuta attendere. Card. bened. est amarus; amarius scordium, gratiola; amarissimum absinthium & aloë.

Præter temperata ergo, quæ nulla notabili qualitate excedunt, adeoque calorem nec intendunt, nec imminuunt, sed demulcent & conseruant, iam dicendum est de calidis, frigidis, humidis, siccis, quæ nempe interius vel exterius applicata corpori humano temperato sanguinem & serum, seu calidum & humidum vel intendunt, vel minuunt. Calida intendunt calorem frigida minuunt; humida serum intendunt, sicca minuunt.

Seu vt coniunctim illa spectemus, CALIDA sunt, quæ a posteriori effectum edunt calidum in corpore, calorem intendunt, excitant, ac rarefaciunt; a priori, quæ principiis actiuis, sale sulphure & mercurio magis vel minus sunt facta, imprimis quæ sulphur a sale volatili expansum magis habent; hæ ipsæ enim particule ita sunt comparatæ, vt qualitatem calidi adaugere aptæ natæ sint. Licet effectus seu gradus omnibus competant, vt primus, secundus, tertius, quartus, ab huius intensione vel remissione dicuntur; id tamen exemplo caloris, tanquam magis actiuæ & sensibilis qualitatis magis patebit, vnde reliquis omnibus potest applicari, quorum eadem est ratio.

Calida primo gradu sunt, quæ alterant obscure & vix sensibilibiter, sensim, citra notabilem vel sensibilem energiam, v. g. ex cephalicis, betonica, rad. pæon. lign. al. & temperata reliqua. Causa vero a priori est, quod in his partes sulphuræ volatiles vel parcius insint, vel obtusæ & subiugatæ a reliquis.

Hæc vt certis signaculis & notis magis pateant, not. cephalica, stomachica, traumatica aliaque alterantia consimilia sapore magis insipida, pinguis, rosida, (non aerea sulphureitate conspicua,) dulcia, leniter odorata, terrea, cum aliqua volatilitate in recessu, verbo, quæ illa principia actiua obscure & vix sensibilibiter sensibus offerunt, sunt calida primo gradu.

Quæ

Quæ vero facta subdiuisione intra hos & seqq. terminos id respectiue magis exerunt, talia sunt cum mansione prima, secunda, vel tertia, licet mansiones illas medicarius expriment, sed experientia & vsui vniuscuiusque relinquunt.

Approprianda hæc ipsa sunt, vi methodi medendi, gradui contrario æquali, notum nempe est alterantia indicari non saltem absolute, sed in gradu æquali, vt fiat proportio inter eadem.

Calida secundo gradu sunt, quæ respectu primi gradus effectum habent magis *notabilem, manifestum, sensibilem*; respectu tertii, quæ eundem exerunt citra molestiam, vel læsionem. Adeoque principia actiua, sal volatile seu fixum alcalinum cum sulphure maritatum habent eminentius. Hinc *amara, resinosa, acriscula, salsa, leuia aromatica*, secundo gradu calida sunt. Amara calida sunt omnia, licet de opio, lactuca, papauere quidam dubia mouerint olim, de quibus egimus in Opiologia. Res nempe eo redit, quod cichorium, lactuca & alia refrigerantem edant effectum, cum tamen partim per accidens refrigerent, vt cichor. endiu. ob abstersiuam & aperientem vim; partim amarorem habeant superficialium, ab aliis obtusum, vt in lactuca, papauere recenti videre est. Amara tamen, qua talia, non desinunt esse calida. Resinosa sulphur habent eminentius, & sale actiuo foetum, aerea, vtroque nomine secundo gradu calefaciunt. Acriscula de sale volatili vel sulphureo itidem testantur, ut gummi guttæ, aloë sagapenum, colocynthis ipsa; par ratio est reliquorum, ad distinctionem acriorum, vt sem. ricini, euphorb. Salsorum exemplum esse potest inprimis vrina, sal ammoniacum &c. Aromatica itidem sunt duplicia: media secundo gradu, galanga, zedoar. fortiora, vt piper, tertio calefaciunt.

Calida tertio gradu, si sensum consulamus, sunt prioribus magis actiua, ita vt non solum sensibilibus & manifeste alterent; verum etiam cum intentata noxa, quod signum est pathognomonicum. Adeoque sal volatile vel fixum habent potentius, & maiori gradu actiuum, maioribus spiculis conspicuum.

Relata huc igitur sunt 1. quæcunque salia volatilia, vnde superius memorata eruca ipsa huc referri potest, item arum, lepidium rarunculus, asarum, quæ tamen ad quartum quoque diuerso respectu referri possunt; 2. his instructa quoque acria &

mordicantia, piper, pimpinella, quæ inter scorbutica non referuntur; 3. aromatica fortiora, inprimis caryophylli, costus arab. rad. carlinæ.

Notandum hic, exemplo macis, & erucæ, quædam diuerso respectu ad vtramque quasi classem referri posse, item respectu diuersæ præparationis, vt cinamomum calidum est secundo gradu, oleum cinam. tertio. Quod vero 4. salia lixiuia & acida attinet, illa considerari possunt partim quoad vsus internum, quatenus alcalia salia rarefaciunt, fundunt & sulphur expandunt, qua ratione ad secundum gradum mansione 2. vel 3. referri queunt: partim quoad externum, quod h. l. potissimum obtinet, quoad acida; quatenus rubefaciunt, incidunt & attenuant.

Hæc fere claudunt agmen calefacientium interne assumendorum, quæ si parce & prouide id fiat, exacuunt calorem & humores.

Calida quarto gradu sunt, quæ agunt cum læsione manifesta, licet & ipsa mansionibus suis distincta, & vsu diuerso. Regula enim instar in scholis medicis receptum est, esse quædam, quæ exterius rubefaciencia sunt, interius vero non noceant, quod de cepis, aro, & inprimis rorella verum est, vnde eius virtutem pectoralem ob hoc ipsum sunt, qui suspectam reddunt, licet frustra.

Mansiones & exempla horum absoluunt & præbent rubefaciencia, v. g. ranunculus, lepidium, vesicatoria, vt cantharides, & caustica, vt ∞ , $\frac{1}{2}$, butyr. $\frac{1}{2}$, ∇ , ∇ . in quibus nempe sal acerrimum est, & spiculis manifestis, rodentibus & pungentibus præditum.

Subiungitur loco coronidis vsus huius doctrinæ. Sicut enim qui bene distinguit, bene docet, vulgata paræmia; ita quoque qui bene distinguit qualitates medicaminum, bene curat. Distinguantur enim hoc ipso 1. quoad qualitates & particulas magis vel minus actiuas, salinas, sulphureas & mercuriales, vnde omnis agendi vis & energia. Distinguantur 2. ratione alterationis & applicationis, vt gradibus intemperiei fiat satis velut certa proportione, singula adhibendo, vbi id opus est. 3. Ratione mixturæ, seu augendum sit vnum alterius accessione, seu retundendum, vnde notitia materiæ medicæ præcedat oportet & præparationem & compositionem.